

újabb elmélyüléssel egyidejűleg felvetődött a kollektivitásnak egy újabb típusa, amellyel azelőtt nem számoltak: a faj". Eltekintve attól, hogy egybeesés még nem jelent okozati kapcsolatot, evidens, hogy a nacionalizmusok fellángolását nem lélektani felfedezések, hanem társadalomgazdasági okok határozzák meg, a humanista kori nemzeteszményt a kezdődő kapitalizmus hozta létre, a népeszme a feltörő osztályok határvonalát húzta meg a népen kívülálló uralkodó osztállyal szemben, a modern fajeszme pedig több köze van a kenyéririgységhez, mint Freudhoz, a jól számító irányításhoz, mint Bergsonhoz. Göbbelsék is tiltakozának az atyafiság ellen! Az, hogy mi a faj, tisztázatlan, csak az tisztázott — s nem tudományosan, hanem politikailag, — hogy ki nem tartozik a fajhoz, azaz ki ellen lehet bántatlanul kirobantani a felgyülemlett aggresszív energiákat. Ismételjük tehát: a magyar „eidos“, a magyar jelleg mindaz a jellemvonás együtt, amely mindmáig a magyar történelemben felmerült, mert, ha ezt nem fogadjuk el, régi és lemosolygott tankönyveink bölcsességéhez jutunk vissza: „a magyar lovagias, vendégszerető, vallásos és hűséges faj vagy nép“, amely bölcsességet a tankönyvíró rendszerint szóról-szóra német könyvekből vett át, csak a német helyett szurta be a magyar szót...

6. Keményfy János, az Irodalomtörténet kritikusa azzal fejezi be bírálatát: „Mindenképpen sajnálni lehet, hogy e mű megjelenhetett.“ Mi azzal fejezzük be: Minden hibája és következetlensége ellenére örülnék a könyvnek. Aki cselekszik, ki van téve a tévedéseknek, — a tökéletesség eszményét, amelyet a kritika vele szemben követel, csak ritka, szerencsés esetekben valósíthatja meg. Szerb A. szellemtörténeti szintézist adott akkor, amikor a magyar művelődés anyagának szociológiai szempontú feldolgozása még a jövő zenéje: s szintézise megérdemli, hogy megbecsüljék, méltányosan megbirálják s mindenekelőtt, hogy olvassák.

ITÁLIA (FILMHIRADÓ)

Irta: CSERESNYÉS SÁNDOR

Messina. Színek és árnyak. Baedekerek, turisták, kodakok. Luxus-szállók terrasza fölé csíkos napellenző feszül. Barnáspirosbőrű ladyk szi-lianát hallgatnak és a sok Sam Doddworth ásfítozva számolgatja: — ha a General Motors továbbra esik, decemberre hazamenjek-e? Grand Hotel, neonfény, american bar, livrés inasok, selyemfiúk, vérpiros narancs és végtelen hosszú Lanciák. Beton országutak, a közbiztonság remek, a Duce felozlatta a maffiát, a közbiztonság remek, a Duce nem túri a koldulást, most is nyakoncipett egy koldust a rendőr, ott viszi, ni a mez-telen rongyos férfit, hogy markolássa a derék szál piemonti, ha vissza-jön megérdemel egy Gianaclist. Mindent a Ducenak köszönhetünk, már nem molesztálnak, éljen a Duce, szép missek öröme.

Lejebb, ahol huszonöt évvel ezelőtt a földrengés százezer embert tett hajléktalanná, ahol kolera dühöngött és ahol járványok dühöngenek ma is, arra is ülnek az álmos emberek a napon. Álmos emberek álmodnak a napon. Üres a gyomruk, elnyomja őket a forró napsütés és álmodnak.

Álmodnak arról az időről, mikor Don Florionál még akadt munka és Don Florio fizetett. Don Florionál most is lenne munka, csak hogy Don Florio a narancs felét a fán hagyja, nehogy az ára túlságosan lemenjen, annyi narancsa termett Don Florionak idén is! Ha a fán hagyja a narancsot, akkor nem is kell neki ember hozzá és ezért ül a romok előtt száz,

ezer, tizezer messinai, sirakuzai, adoltoi, szóval sziciliai. Fél-szicilia u. i. Don Florioé.

Házak! Madonna mia, ezek házak? Ahogy a földrengés bedűtötte őket, úgy maradtak. Pár narancsládafedél reájuk, kész a ház. A narancsláda fedélre föld kerül, a földre fűvet hord a szél, ecco, a ház.

— Miből éltek mégis? — kérdi a gyalogos, akinek veszettül égeti tarkóját a nap és aki majd megfő a nehéz hátizsák alatt.

— Miből? A Maddalena — s az áldott állapotban levő asszonyra mutat, — esténként besurran Don Florio valamelyik kertjébe és felszedi a földről a lehullott narancsot. Abból élünk, signor.

— Dehát ez mégse lehet minden — véli az idegen, mikor lejegyezte noteszába és álmélkodik — totta-e frutta? E vero?

— E vero, signor és ha rajtakapják, akkor három-négy hónapra becsukják.

— Hányan laktok a szobában?

— Nézze meg, signor.

A szobába nagyot kell ugrani — lefelé. A szoba 4×5 méteres és kilencen laknak benne. Nemsokára itt a tizedik is. A Maddalenéé.

— Hol az embered, Maddalena?

Megrántja a vállát. Szép válla van, ahogy elővillan a rongyok közül. Szép asszony a Maddalena, tizenhét éves és negyedik gyerekétől terhes.

— Siracuzába vitték a carabinieriék.

— Por che?

— Hordár. Ivott, mert nem hozhatott haza kenyeret. Egy évet kapott.

— Többször bezárták már?

— No, niente. Először. De tudják róla, hogy nincs' a pártban.

— Por che?

— Io sono italiano.

— Az nem mindegy?

Maddalena szeme villan egyet a sötétben. Nem szól. De az nem mindegy. Minden rom, minden szoba, minden nyomortanya, minden zug, minden fűszál azt suttogja. Az nem mindegy. Csak ameddig a carabinieri szuronyok villognak, ameddig a milizia marsol, ameddig jólakott idegenek ittasulnak meg a Giovinezzától, addig mindegy. Azoknak mindegy.

Capri, piccola marina (Rilke)

— Jo fame, signor...

— Éhes vagy?

Kislány. Anacapri. Száz lépésnyire innen a San Michele. Axel Munthe, kutyatemető, márványcsarnokok, Tibérius villája, sfinx az öböl felett. kékbarlang, nászút.

— Ha akar, signor, akkor...

Nem mondja mit, de az idegen tudja mit hallgat el. Szöllők között vezet az út. Capri és Anacapri között. Alkonyodik. Ilyenkor már nem járnak erre. A föld alatt istenek álmodnak.

— Hány éves vagy?

— Tizenkettő, signor.

— Iskolába jártál?

— Nem, signor.

— Por che?

Nevet. Neveti az idegent. Hogy is kérdezhet Itáliában ilyesmit ma.

— Pénz, signor. Nincsen pénz...

— Hol az apád?

— Hordár lenn a parton.

Hordár lenn a parton. Vézna, inkább csontváz, mint hordár. Hogy bírja el a rengeteg disznóbőrkoftart a vaporetótól a hotelig?

— Keres?

— Husz lirát egy napra.

— Hiszen az elegendő...

— Adó és illetékek címén levonásba jön tizenhét lira. Marad három.

— És abból...?

— Abból? Számoljon, signor. Kettő lira ötven egy kiló kenyér, négy lira húsz a legrosszabb minőségű cigarettából tíz darab, egy lira ötven egy liter almabor...

— Mégis mit esztek?

— Liter almaborba beleapritunk kenyeret és megesszük. Egyszer egy nap.

— Mióta éltek így?

— Hatodik éve.

— Kik? Hányan?

— Négy millió szicíliai és sok millió itáliai.

— Hiszen tódulnak az idegenek, a hotelek zsufolásig tele, a bárokban aranyvalutás idegenek táncolnak, Axel Munthe kastélya hófehéren ragyog a napsütésben és a Santa Lucia...

— Per bacco, frate ha így tudod, nem szólok egy szót sem.

Milanó. A galléria falán apró lövésnyomok. Itt játszódtott le a Marcia su Róma első felvonása. Az első „győzelem”. Utána következett...

— Mégis mennyit keres?

Szerelő. Szakmunkás, huszonöt éves, napi tizenkét órát dolgozik gépgyárban, Milanóban. Itt vannak a legmagasabb munkabérek.

— Tíz lirát egy nap. Tanulatlan munkás nyolcat. Vidéken és a többi részeken nyolcat a tanult munkás és ötöt a tanulatlan.

— Meg lehet ebből élni?

— Ha azt mondom, hogy nem lehet, egy évet kapok a rendszer megsértése címén. És mit tudom, én, kicsoda Ön, signor?

— Segély?

Öttagú család három hónapig kap segélyt. A segély félkiló rizs, félkiló bab, négy kiló kenyér egy hétre.

— Egyéb?

— Nem a miliziától való Ön, signor?

Milanó. Dom. Belépő-díj öt lira

Papok, carabinieri.

— ...három évig frontharcos voltam, azután carabinieri lettem. Mit csinálhattam volna, a viszonyok ugyanolyanok voltak, mint most, élni kell, s Itáliában ma nekünk van a legjobb életünk.

—?

— Husz lira egy napra, ebből ötöt fizetünk élelmezésre. A többi marad, ha kaszárnnyában lakunk. És sok egyéb...

*Sabaudia. Giovinezza. Giovinezza.
(da capo sin'al fine)*

Országút. Gyönyörűen karbantartott olasz autót. Az uton tizméternyire carabinieri, motorbiciklisták száguldanak, a milícia sorfalat áll, zászlók, közönség, szájtátók. Fekete autó suhan elő. Bennülő ur leveszi kalapját, fekete szemüveget tesz fel, baszksapkát. Oldalán tiszt, elől a soffőr

mellett tiszt, oldalt és hátul motorbiciklik.

— Evivva il Duce! Evivva il Duce! Ejja, ejja, alalala ejja ejja alalala... .

Pár lépésnyire előkészített vadonatúj kasza. Zene: Giovinezza.

A barettes úr leugrik. Felkapja a kaszát, hármat suhint, kérébe köti a ledülő kalászkodat, felvevőgép: A Duce a pontini mocsarak helyére varázsoltszot termőföldön arat.

Parasztasszony szilkét hoz. Benne polenta. Premierplan. A Duce kis kanálkával vesz belőle. Szájához emeli, uralkodik magán, lenyeli — Bone! Felírás: A Duce megízleli az aratók ételét. Rómától Londonig és Alber-villétől Istanbuleig, a heti hiradó fénypontja: A Duce a pontini mocsaraknál.

A mocsarakat kényszermunkával, kényszermunkára vezényelt tömegekkel szárították ki és a kiszáritás többbe kerül, mint amennyi a következő évtizedek alatt a termés értéke lesz.

*Roma, Urbis Regina, Urbs Eterna.
Roma. Roma!*

Éjjel féltizenegy. Santa Maria sopra Minerva. Asszony, két gyerek a küszöbön alusznak Az uccán végig, minden kapualjában alusznak. Egész Trastevereben az uccán alszanak. Hány ezren alszanak az uccán Rómában?

Kisajátítás. Házakat sajátitanak ki és fényes bulvárok épülnek. Foro Citorio Emanuele, Foro Mussolini. A cézári Róma minden pompája, öntudata, gögje. Feketeinges praetoriánusgárda a Venezia előtt, a Veneziában hűs márványok között Napoleonról, talán Julius Cézárról álmodik egy kopaszfejű ember.

Róma az uccán alszik.

Trastevere. Rendőr. Bakkancs rúg az alvóba. Féligrémult, félig álmos hunyorgó emberek márvány arany istenháza küszöbén. A bakkancs rúg:

— Ördögbe veletek. Már hatodszor verlek fel... Öt hónap jár csavargásért, azt tudod!

— De hová...?

*Citta di Vaticano. Öles csendőrök
a kapuban*

— Bileto di entrata?

— Por che?

— Non permesso. Csak jeggyel lehet belépni. Cinque lire. Ott az üzletben!

Vöröscingulusos pap. Elegáns, fiatal, előzékeny, világhi.

— Monsignore, ha nincsen öt lirám... ?

Monsignore mosolyog. Monsignore elnézően mosolyog és végigméri a napbarnította embert, turistabakkancsban, bottal, hátizsákkal.

— Akkor Ön nem tekintheti meg a Vatikánt.

— Monsignore, az ég áldja meg, mi ez? Színház, hogy jegyet kell váltani!? Nem istennek tetsző, ha valaki a Vatikánt akarja megtekinteni?

— Bene, bene, de mégis ez az előírás.

Bot, hátizsák, kodak a csendőröknél marad. Pompa, fény, lélekzetakasztó csönd és előkelőség.

Titkosrendőrök, megfigyelés, elővigyázat. Vatikán.

Sanpietro. Zsufolásig tele. Zarándokok. Assisi völgyeiben lángol a nyomor, itt az Assisibeli Ferenc előtt tavaly, vagy tavalyelőtt millió ember tisztelgett.

A Sanpietro előtt Rolls Roycek, Lanciák, Isották. Biborülékes kar-dinális autók, soffőrrel, lakájjal.

Zsufolásig tele. Első harsónaszó. Puskás katonák, azután fényes, kövér papság. Minek ide puskás katona? Lőni fognak?

Második harsona. Fényes urak és papok. Testőrök. Tarka papagályemberek. Urak.

Harmadik harsona. Mint Jupiter Tonans, fenségesen és elérhetetlenül elefánt és aranytrónon, mindenki felett lebegve, strucctól legyezők, szeráfi muzsika közepette, magasan a SZENTATYA.

Fején aranykorona, ruhája arany és csupa finomság, szagok és színek pompája. Menyország, ez a Menyország. Ahogy kezét emeli leborulnak százak, ezrek, tizezrek. . . A végítélet és a harsona zúg. SANPIETRO.

Evivva il Papa Re E—I—A—I—P—A—R—E.

Fiatalember, szinte gyerek. Ott, ötlépésnyire a trón előtt. Kezében zsebkendő, tarka zsebkendő, micsoda színű zsebkendő?

Az egyik papagályember belelök. Öt lépésnyire a trón előtt. A gyerekember gurul és eltűnik. Harsona, zene, illatok, napfény, elefántcsont, arany, márvány, Michelangelo, Sanpietro.

Háromszáz lépésnyire innen adó, járvány, rachitis, polenta. . .

Aranytelefon. Bibortrónos autó. Péterfillérek. A Nazareti meztláb járt. . . A márványtemplomból kikergette a kufárokat. . .

— Ön komolyan azt hiszi, hogy ezért az utóbbi elhidegülés. Micsoda gyermek, Ön! Németország eddig husz millió márkát szállított Péterfillérekben a Curiának. Most már nem szállít, mert Hitler magának akarja. Ezért kezdjük, barátom elveszíteni, segélyforrásainkat. Még Ausztria szállít vagy 10 millió shillinget évenként, a magyar hívők is ugyanannyi pengőt. De azután. . . ? Ezért, barátom!

NAGYROMÁNIA KIALAKULÁSA

Irta: VARGA LÁSZLÓ

Nagyrománia megvalósulásának Erdély megszerzése jelenti a tengerét. A világháború román vonatkozásai világosan kidomborították Erdély szerepének elsőbbségét — Besszarábiával, sőt Bukovinával és Dobrudzsával szemben. Az antant és Románia között 1916 augusztusában létrejött titkos szerződés is Erdéllyel részletesen foglalkozik, míg Bukovinát alig, Besszarábiát pedig egyáltalán nem érinti. (Erdély alatt természetesen most már a mai Románia összes Kárpátokon-inneni területei értendők). Bizonyos, hogy a közelmúltban Erdély szerepét nemcsak a nagyobb területi kiterjedés, a magasabb román lélekszám és a természeti javak sokfélesége teszik fontossá. Fokozott jelentőséget nyer Erdély az ellentétes nagyhatalmi célkitűzések szemszögéből is. A világháborúban testet ölt Erdély kérdésének világpolitikai rendeltetése: elevenjében találni Magyarországot s így erről az oldalról is előkészíteni a központi hatalmak széthúzását. Ez a leplezett és közvetett szándék, s e téren a kérdés rövid pályát fut ki. A felületen csak a feltörekvő román és a birtokon belüli magyar vezetőrétegeknek Erdélyért folyó harcát látjuk. Ennek a két közvetlenül érdekelt félnek a küzdelme persze mindvégig nyílt és tartamában is nagyobb múltú.

A jogcím kérdésében a románság Erdélyért göngyölyti fel a leghatározottabb küzdelmet. A magyar „folyamatos történelmi joggal” a román vezetőréteg a maguk történelmi jogát, majd mindinkább az „általános emberi jogokat” helyezik szembe. A világháborúban ezt az érvelést fedi az antant részéről népszerűsített „nemzeti jognak”, illetve „önren-